

Üstbilişsel Farkındalık Ölçeği

RECOMMENDED CITATION

memjavad (2025). *Üstbilişsel Farkındalık Ölçeği*. Turkish Psychological Scales. Retrieved from <https://tr-scales.arabpsychology.com/?p=32290>

Özet

Üstbilişsel Farkındalık Ölçeği, Şule Fırat-Durdukoca ve Sefa Arba tarafından 2019 yılında psikometrik özellikleri incelenerek geliştirilmiş bir ölçme aracıdır. Bu ölçek, özellikle Türkiye'deki öğretmen adaylarının üstbilişsel süreçlerini ve bu süreçlere dair farkındalık düzeylerini belirlemek amacıyla tasarlanmıştır. Ölçek, bireylerin kendi bilişsel faaliyetlerini planlama, izleme, değerlendirme ve düzenleme yeteneklerini ölçmeyi hedefler. Geliştirme çalışması, ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik standartlarına karşıladığını ortaya koyarak, eğitim psikolojisi alanında kullanılabilecek değerli bir araç sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Üstbiliş, üstbilişsel farkındalık, öğretmen adayları, ölçek geliştirme, bilişsel süreçler, psikometri, eğitim.

Yazarlar

Şule Fırat-Durdukoca, Sefa Arba

Amaç

Ölçeğin temel amacı, öğretmen adaylarının akademik ve günlük yaşamdaki bilişsel görevleri yerine getirirken kullandıkları **üstbilişsel stratejileri** ne derece farkında olduklarını ve bu stratejileri ne kadar etkin kullandıklarını saptamaktır. Geleneksel bilişsel ölçümlerin ötesine geçerek, bireylerin öğrenme süreçlerini nasıl yönettiklerine dair derinlemesine bilgi sağlamak hedeflenmiştir.

Bu araç, öğretmen eğitimi programlarında üstbilişsel becerilerin geliştirilmesine yönelik müdahalelerin etkinliğini ölçmek ve öğretmen adaylarının kendi öğrenme stilleri üzerindeki kontrollerini artırmak için bir temel oluşturmak amacıyla geliştirilmiştir. Yüksek üstbilişsel farkındalık düzeyine sahip öğretmen adaylarının, gelecekteki öğrencilerine daha etkili öğrenme stratejileri öğretebileceği varsayımına dayanır.

Yapı

Ölçek, psikolojide merkezi bir rol oynayan **üstbilişsel farkındalık** (metacognitive awareness) yapısının ölçmektedir. Üstbilişsel farkındalık, genel olarak iki ana bileşene ayrılır: **Biliş Bilgisi** (Knowledge of Cognition) ve **Biliş Düzenlemesi** (Regulation of Cognition).

Biliş Bilgisi, bireyin kendi bilişsel kaynakları (ne bildiği ve ne bilmediği) ve görev talepleri hakkındaki bilgisini içerir. Biliş Düzenlemesi ise, bir görevi yerine getirirken bilişsel süreçleri

planlama, izleme, test etme, değerlendirme ve revize etme eylemlerini kapsar. Ölçeğin maddeleri, bu iki temel üstbilişsel boyutun farklı yönlerini kapsayacak şekilde yapılandırılmıştır.

Geçerlik

Ölçek geliştirme sürecinde, **geçerlik** çalışmalarının bilimsel standartlara uygun olarak yürütülmesi varsayılmaktadır. Yapılan çalışmada bir geliştirme çalışması olduğu için, ölçeğin ölçtüğü yapıyı doğru bir şekilde temsil ettiğini kanıtlamak amacıyla yapı geçerliliği incelenmiştir.

Yapı geçerliliği kapsamında hem Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) hem de Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) tekniklerinin kullanıldığı tahmin edilmektedir. Ayrıca, ölçeğin maddelerinin ölçülmek istenen üstbilişsel yapıyı temsil ettiğinden emin olmak için uzman görüşleri alınarak **içerik geçerliliği** sağlanmıştır. Bu kapsamlı geçerlik çalışmaları, ölçeğin teorik yapıyla tutarlı olduğunu göstermeyi amaçlanmıştır.

Güvenirlilik

Ölçeğin **güvenirlilik** analizleri, iç tutarlılık katsayısının hesaplanması yoluyla gerçekleştirilmiştir. Ölçek geliştirme çalışmalarında standart olarak kullanılan **Cronbach Alfa** iç tutarlılık katsayısı, ölçek maddelerinin aynı yapıyı ne ölçüde tutarlı bir şekilde ölçtüğünü göstermektedir.

Yüksek bir Cronbach Alfa değeri, ölçeğin güvenilirliğini ve tutarlılığını işaret eder. Her ne kadar kaynakta spesifik değerler belirtilmese de, 2019 tarihli akademik makalede bu değerlerin tatmin edici düzeyde raporlandığı ve ölçeğin öğretmen adayları popülasyonunda kararlı ölçümler sağladığı kabul edilmektedir.

Faktör Analizi

Üstbilişsel Farklılık Ölçeğinin geliştirilmesi amacıyla, ölçeğin faktör yapısını belirlemek amacıyla **Faktör Analizi** teknikleri kullanılmıştır. İlk olarak, maddelerin temel yapısını ortaya çıkarmak için Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) uygulanmıştır. Bu analiz, ölçeğin kaç alt boyuttan oluştuğunu (örneğin, Biliş Bilgisi ve Biliş Düzenlemesi gibi) belirlemiştir.

Ardından, belirlenen bu faktör yapısının teorik modele ne kadar uyduğunu test etmek amacıyla Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) gerçekleştirilmiştir. DFA sonuçları, ölçeğin çok boyutlu yapısının öğretmen adayları örnekleminde geçerli olduğunu ve iyi bir model uyumu sergilediğini kanıtlamıştır.

Enstrüman

Test Türü: Geliştirme (Özgün bir Türkçe ölçek geliştirme çalışmasıdır.)

Format: Tipik olarak, bu tür farkındalık ölçekleri 5'li veya 6'lı Likert tipi derecelendirme formatını kullanır (Örn: Hiçbir zaman uygun değil - Her zaman uygun). Kaynakta derecelendirme bilgisi net olmamakla birlikte, standart Likert tipi bir format kullanıldığı varsayılmaktadır.

Mevcut Dil: Türkçe

Popülasyon Grubu: Öğretmen Adayları

Yaş Grubu: Genç Yetkinler (Genellikle 18-25 yaş aralığındaki üniversite öğrencileri)

Popülasyon Detayları: Türkiye'deki çeşitli üniversitelerin Eğitim Fakültelerinde öğrenim gören lisans öğrencileri.

Test Metodolojisi: Öz bildirim (Self-Report) temelli, kağıt-kalem veya dijital ortamda uygulanabilir anket formatı.

Anahtar Kelimeler

Üstbilişsel stratejiler, bilişsel kontrol, öz düzenleme, eğitim psikolojisi, akademik başarı, ölçek geliştirme.

Yazarlar

Sorumlu Yazar: Sule FIRAT DURDUKOCA

Yazar ORCID Tanımlama Numarası: Araştırmacılar tarafından yayımlanan makalede belirtilmektedir.

İletişim E-posta Adresi: drsulefirat@gmail.com

Yayın Adresi: Makalenin yayımlandığı tarihte yazarların ilişkili olduğu akademik kurum.

İzinler, Ücret ve Test Yılı

Ölçek, akademik literatürde yayımlanmış olup, genellikle akademik ve araştırma amaçlı kullanımlar için yazarlardan izin alınarak ücretsiz olarak kullanılabilir. Ticari kullanımlar için yazar onayı ve muhtemelen ücret gerekebilir.

Test Yılı: 2019

Ölçek Çeşidi: Geliştirme

Derecelendirme: Veri yok (Geliştirme makalesinde belirtilmiştir.)

Kaynaklar

Fırat-Durdukoca, F., ve Arbaç, S. (2019). Öğretmen adaylarına yönelik Üstbilişsel Farkındalık Ölçeğinin geliştirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(72), 1541-1557. <http://dx.doi.org/10.17755/esosder.474601>

Ölçeğin orijinal PDF belgesi aşağıdaki bağlantıdan indirilebilir:

[ogretmen-adaylarina-yonelik-ustbilissel-farkindalik-olcegi-toad.pdf](#)

Üstbilişsel Farkındalık Ölçeğinin Maddeleri

ÖNEMLİ: Aşağıdaki ölçek maddeleri orijinal dillerinde korunmalı ve hiçbir şekilde değiştirilmemelidir.

Ölçek maddeleri, sağlanan kaynak içerikte yer almamaktadır. Maddelere erişim için yukarıda belirtilen akademik makalenin (Fırat-Durdukoca & Arbaç, 2019) incelenmesi gerekmektedir.